

puolten yhteenliittäminen voi antaa tyydyttävän monipuolisen ja uskottavan kuvan elokuvasta. Kuten Kerr korostaa, on otettava etäisyyttä Metzlin väitteeseen, jonka mukaan talous olisi jollain tavalla "ulkoista" elokuvalle.

Vaikka monet kokoelman kirjoittajista valittavatkin sitä, kuinka alkutekijöissään vakava Hollywoodin teollisen tuotannon historiankirjoitus onkin, kokonaisuutena teos on hyvä osoitus elokuvatuotkimuksen edistysaskeleista tällä suunnalla. Samalla teos kokoaa keskeisiä nimiä (mainitun Braniganin ja Gomeryn lisäksi David Bordwellin ja Janet Staigerin) siitä anglo-amerikkalaisen elokuvatuotkimuksen "uudesta aallosta", joka on 1980-luvun kuluessa alkanut yhä äänekkäämmin kääntyä marxo-psyko-semioottisen – so. Metzlin, Althusserin ja Lacanin inspiroiman – elokuvateorian hegemoniaa vastaan. Koska artikkelit ovat pääosin jo 1970-luvun lopulta, ne osoittavat anglo-amerikkalaisen elokuvatuotkimuksen "avantgarden" lähtökohtia.

Sille, joka haluaa tutustua saman ajattelutavan saman aiheen myöhempään käsittelyyn, voi suosittelua Bordwellin, Staigerin ja Kristin Thompsonin laajaa tutkimusta *The Classical Hollywood Cinema: Film Style & Mode of Production to 1960* (London: Routledge & Kegan Paul, 1985). Elokuvahistorian tutkimuksen metodologisista ongelmista ja temaattisista vaihtoehdoista kiinnostuneen kannattaa sen sijaan valita jatkolukemiseksi Robert C. Allenin ja Gomeryn *Film History: Theory and Practice* (New York: Knopf, 1985).

Tarmo Malmberg

Baudrillard simuloi hyperreaalista Amerikkaa

BAUDRILLARD, Jean: *America*. Verso. London and New York, 1988. 129 s.

Jean Baudrillard (s. 1929) on ranskalainen postmodernisti, joka kirjoittaa elävästi tästä ajasta, tästä maailmasta. Hän on kasvanut pitkän tutkija-opettaja, sosiologi-filosofi -uransa aikana ajattelijaksi, jolla on rohkeita ja kriittisiä visioita siitä, mihin länsimainen kulttuuri on menossa. Hän osaa kuvata yksityiskohtaisen tarkasti ja mielenkiintoisesti nykypäivää sortumatta liian raskaan

teoreettisen koneiston mukana raahaamiseen. Baudrillard liikkuu keveästi tasolta toiselle: teoriasta empiriaan, sanasta kuvaan, Euroopasta Amerikkaan.

Baudrillard'n laajassa tuotannossa Amerikka-kirja lähenee suurta yleisöä ehkä rohkeammin kuin mitkään muut hänen teoksistaan. Siksi se on kirjoitettu äärimmäisen poleemisesti: kontrasteja ja rinnastuksia käyttäen. Baudrillard iskee kritiikkiäkin amerikkalaisen yhteiskuntaruumiin arimpiin kohtiin. Pistoksen saa yhtä hyvin amerikkalainen teköäly(mystö) kuin perverssi kaksinaismoraalisuus. Tuon tuosta Baudrillard palaa orgioihin. "What are you doing after the orgy?", hän kysyy. Saman kysymyksen hän on esittänyt jo samannimisessä artikkelissaan vuodelta 1984. Reaganin kaudella elettiin Baudrillard'n mukaan (kirja on kirjoitettu ranskaksi 1984) "jälki-orgioiden" aikaa: sekä fyysistä että psyykkistä krapulaa, 1950-60-lukujen suurvallan nousukausi on ohi. On syntynyt "Neljäs Maailma", jossa rikkaus ja köyhyys entisestään tiivistyvät. Amerikassa vaeltaa yhä enemmän koditonta katukansaa (street people).

Päällä paljon väriä, mutta sisällä vankka mustavalkokuva yhteiskunnasta ja sen toimintastrategioista. Näin voisi tiivistää Baudrillard'n ajatuksen Amerikasta. Hän on viehtynyt, suorastaan rakastunut amerikkalaiseen autiomaahan. Hän pitää sitä koko yhteiskunnan vertauskuvana tai varjokuvana, "simulacrana". Kirjan kantana on värikuva autiomaasta, sisäsvujen ensimmäinen ja viimeinen mustavalkokuva ovat autiomaasta. Kuvavalinta on muutenkin johdonmukainen, tekstile virikkeitä antava. Mutta Baudrillard'n kirja ei ole kuvakirja, vaan vahvasti tekstiin luottava, tekstin erilaisia kielikuvia käyttävä semiologisen tekstinkäytön malliesimerkki – sukua Roland Barthesille ja Umberto Ecoille. Ehkä voimme puhua jo semiologisen kielipelin koulukunnasta.

Näennäinen helppous, jolla teksti juoksee ja siirtyy paikasta toiseen ei tee Amerikka-kirjasta pinnallista ja helppoa luettavaa. Baudrillard on tarkka havainnoitsija. Hän sanoo ainoaksi tutkimusmetodikseen pyrkimyksen olla "naivi", koska Amerikka itsekin on naivi. Kirjan jokainen lause, jokainen kappale on "enigmaattinen" kokonaisuus, joka herättää kysymyksiä ja edelleen vastakysymyksiä. Teksti on dialogista, siinä intellektuellu eurooppalainen (hän) ja moderni amerikkalainen (hän) käyvät paradoksaalista, skitsofreenista keskustelua. Kirjan logiikkaa on turha hakea käsitteiden määrittelyn tai selkeän metodologian kautta. Postmodernismille ominaisesti logiikka on epälogiikkaa. Ja mikä kohde olisi-kaan houkuttelevampi kuin "hyperreaalinen" Amerikka.

Baudrillard on autollaan matkustanut tuttuja reittejä: todeksi muuttuneessa satumaassa Disneylandissa, kalifornialaisten paratiisillisten yliopistojen kampuksilla,

Frontispiece (kirjan otsikkokuva): Chris Richardson

uhkapelien Las Vegasissa, äänettömässä Death Valleysa, Los Angelesin horisontaaliassa ja New Yorkin vertikaaliassa. Näissä maamerkeissä on käyty ennenkin, mutta kliseet ovat ehtymätön lähde, kuin keidas keskellä autiomaata. Vanhat kultakuumeen aikaiset kaupungit herätetään eloon. Amerikkalaiset palaavat juurilleen: ghost towneihin, lähihistoriaan. Niiden kauhunsekainen romantiikka ja seikkailu ovat yhtä todellista kuin intiaanielämä reservaatissa.

"Utopia on saavutettu?"

Amerikkalainen unelma on toteutunut. Utopiasta on tullut totta. Se on reaalisesti olemassa. Eurooppa hakee vimmatusti yhteisyyttä, uutta modernia Eurooppaa, joka olisi lähempänä Amerikkaa kuin Amerikka itse. Mutta historian pihdeistä Eurooppa ei voi irrottautua. Eurooppa elää "porvarillista" 1700-lukua siinä missä Amerikka on "aidosti moderni". Mutta mitä amerikkalainen modernismi on, siinä Baudrillard näyttää eurooppalai-

sen klassisen historiallisen taustansa ja ironiansa, jopa kynnisyytensä. Amerikkalainen modernismi näyttääytyy hänen kirjassaan "pinnallisuutena, seksiminä, lahkolaisuutena, politiikan muuttumisena spektaakkeleiksi". Kaikki mitä amerikkalainen yhteiskunta tuottaa on "simulaatiota", teeskentelyä ja jäljittelyä – hölkkäämisestä tiedonvälitykseen.

Asuessani San Franciscossa ihmettelin yhä uudelleen ja uudelleen sitä, kuinka eurooppalainen kaupunki se on. Baudrillard on matkallaan tehnyt saman havainnon. Mutta itsensä mainostaminen eurooppalaiseksi ei mielestäni muuta San Franciscoa Pariisiksi. Ulkonäkö saattaa pettää, niin kuin amerikkalaisille niin tärkeät valkoiset hampaat. Vain San Franciscon rakennukset muistuttavat Euroopan rakennustaiteen historian eri aikakausista. Kaikki on historisoitua. Kaupunki on kuin elävän taiteen museo, kuin non-stop elokuva. Siellä voi syödä ranskalaisempaa ruokaa kuin Ranskassa, mutta vain Chinatownissa on aitoa muukalaisuutta. Sen asukkaat ovat kiinalaisia, joista osa ei puhu lainkaan englantia. Chinatown näyttääytyy heille Kiinana, jossa voi elää omaa kulttuuria.

Baudrillard'n mukaan vastaavasti New Yorkissa amerikkalaiselle saattaa riittää yksi kortteli, jossa hän viettää koko elämänsä. New Yorkin downtown on nimensä mukaisesti alas kaupunkiin, vaikka pilvenpiirtäjät nousevat ylös pilviin. Näennäisesti supistuessaan ja tiivistyessään kaupunki ja maailma eriytyvät, eristäytyvät. "Katastrofia" odetellessa moderniin "Anti-Arkkiiin" mennään yksin eikä kaksin kuten Noan arkkiiin. Kuolemakin on kosmetisoitu. "Paratiisi" on laskenut maan päälle. Kuvauksissaan Baudrillard on houkuttelevan moniselitteinen, kuin ranskalainen katukahvila: katsoja on spektrumi (katsottu), ohikulkija on läsnäolija.

Baudrillard'n kirja kuten aikanaan Barthesin *Valoisa huone* avanee uusia visioita sosiaalitieteen suomalaisillekin Sherlock Holmeseille. Tulkitsemaan näkemäänsä

syvemmältä, tunnustamaan nyky-yhteiskunnan "absurdisuus". Siten voi luoda järjestystä kaaokseen, jos se kehtään lohduttaa. Postmodernin yhteiskunnan kuvaaminen ei ole helppo tehtävä Baudrillard'llekaan. Logiikan löytäminen epäloogisuuteen on monen diskurssin takana. Baudrillard'n teksti on jo itsessään paradoksaalista ja kun hän lähtee matkustamaan "paradoksien" luvattuun maahan, Amerikkaan, ei voi lukukokemuksen jälkeen muuta kuin ihmetellä, mitä tämä filosofi oikein enää filosofoi.

Hän on kuin postmoderni kuvataiteilija, joka kokoaa kuvia yhteen etsimättä niille tarkkaa selitystä. Hän luottaa lukijan kykyyn lukea ja yhdistellä asioita. Hän ei liiaksi selitä, joka onkin kirjan nautittavin piirre. Eivät amerikkalaisetkaan selittele tekemisiään, olivat he sitten tulossa ostoksilta Safewaystä tai sotaretkeltä Vietnamiin. Baudrillard palaa yhä uudelleen amerikkalaiseen viattomuuteen, suoruuteen ja rohkeuteen: olla vain sitä mitä on. Viattomassa kehityksössään amerikkalaiset ovat "hypertodellisia", todellisempia kuin todellisuus itse.

Baudrillardin kirja on saanut murskavastaanoton Amerikassa. Vanhan mantereen arvostettu ja tiheään Amerikassakin siteerattu (muoti)filosofi on astunut väärälle reviiirille Uudella mantereella. Reaktiot ovat hämentyneet mutta luonnollisen kielteiset. Samoin kävi 1950-luvun lopulla sveitsiläissyntyiselle valokuvaaja Robert Frankille, joka teki valokuvakirjan *The Americans*. Hänen kirjaansa ei haluttu julkaista Amerikassa, vaan se oli ensin painettava Euroopassa. Frank näki Amerikan kameransa läpi yhtä kiperästi kuin Baudrillard kielipelinsä avulla heijasti kolme vuosikymmentä myöhemmin saman maan. Molemmat Amerikat olivat klassikkoja jo syntyessään.

Hannu Vanhanen